

Az azonos neműek szerelméről

■ PLATÓN: A LAKOMA ÉS THOMAS MANN: HALÁL VELENCÉBEN CÍMŰ MŰVEK JOGI MEGÍTÉLÉSE AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGI HATÁROZAT TÜKRÉBEN

"Törvényben kellene eltiltani serdületlen gyermekek szerelmét, ...mert a gyermekek fejlődése bizonytalan, nem tudni, a bűnhöz vagy az erényhez jut-e el testük és lelkük. A derék emberek önként szabják maguknak ezt a törvényt, a közönséges szeretőket pedig kényszeríteni kellene rá..."

(Platón: A lakoma)

"Először is meg kell ismernetek az emberi természetet, és hogy mi mindenen esett át. Mert a mi természetünk eredetileg nem volt olyan, mint ma, hanem egészen másféle. Először is az emberi nemek száma három volt, nem kettő, mint most, férfi és nő, hanem volt még egy harmadik is, amely egyesítette magában a kettőt, ennek csak a neve maradt ránk, ő maga eltűnt. Valamikor ugyanis az androgün (férfi-nő) külön nem volt, alakra és névre is, s egyenlő része volt mindkét nemből, a férfiből és a nőből; ma azonban csak csúfnév, semmi más. Azután meg mindegyik fajtának teljes, gömbölyű alakja volt, körbefutott a háta meg az oldala, kezük négy volt s lábuk is, mint a kezük, s két teljesen egyforma arcuk egy egészen kerek nyakon. A két ellenkező oldalon levő archoz egy koponya tartozott és négy fül; nemi szervük is kettő volt és minden egyébük, ahogy már ebből el lehet képzelni. Jární egyenesen is tudtak, mint ma, amerre éppen akartak, ha pedig gyorsan kellett menni, mint ahogy a bukfencezők feldobják egyenesen a lábukat és hányják a kereket, ők is, az akkor még nyolc végtagjukra támaszkodva, gyorsan karikázva haladtak előre.

A nemek száma pedig azért volt három, s azért volt ilyen alakjuk, mert a hím a nap sarjadéka volt, a nő a földé, a közös nemű pedig a holdé, mert a holdban is van valami mind a kettőből. Gömb alakúak pedig azért voltak, maguk és a járásuk is, mert hasonlítottak szüleikre.

Erejük és bátorságuk szörnyű volt, s gondolkozásuk nagyra-törő; az istenekkel is megpróbálkoztak, s amit Homérosz Ephi-altészről és Ótoszról mond, az rájuk vonatkozik, hogy az égbe próbáltak fölmenni s ott rátámadni az istenekre.

Ezért Zeusz és a többi isten tanácskozni kezdtek, hogy mit tegyenek velük, de nem találtak kiutat. Arra nem gondolhattak, hogy megölik őket, és mint a gigászokat, villámcsapásokkal semmisítsék meg ezt a fajtát, hiszen ezzel semmivé lettek volna az áldozatok is és mindaz a tisztelet, amit az emberektől kaptak, de elbizakodottságukat sem túrhették. Végül Zeusz hosszas fej-törés után így szólt: 'Azt hiszem, találtam olyan módot, amely meghagyja ugyan az embereket, mégis véget vet féltelenségüknek, mert gyengébbé teszi őket. Kettévágom őket – mondta –, mindegyiket kétfelé. Ezzel gyengébbek lesznek, egyben pedig nekünk hasznosabbak, mert a számuk megnövekedik; s egyenesen fognak jární, két lábon. Ha pedig látjuk, hogy még mindig elbázzák magukat és nem akarnak nyugton maradni,

újból kettéhasítom őket, akkor aztán fél lábon ugrándozhatnak.'

Így szólván, kettévágta az embereket, mint ahogy a naspolját szokás, aszalás előtt, vagy fonállal a tojást. S ahogy egyet elvágott, megparancsolta Apollónnak, hogy az arcot és a fél nyakat fordítsa a vágás felé, hogy kettévágottságát szem előtt tartva, rendesebbé váljék az ember – a többi sebet pedig gyógyítsa be. Apollón tehát megfordította az arcot, azután a bőrt mindenfelől a ma hasznak nevezett részre húzta össze, s akár-csak egy összehúzható pénzes zacskónál, egy nyílást hagyott a has közepén és azt elköttötte, s ezt most köldöknek hívják. A ránk nagy részét elsímította, a mellett egy olyasféle szerszámmal formálta ki, amilyennel a vargák csiszolják simára a kaptafára húzott cipő ráncait; csak néhányat hagyott meg, éppen a has meg a köldök táján, emlékeztetőül az ember hajdani viselt dolgaira.

Miután pedig az egységes természet kettéhasadt, mind a két felet a másikhoz húzta a vágy, átkarolták egymást és összefonódtak, egyesülésre áhítózza, és végül belehaltak az éhségbe és a teljes téltelenségbe, mert semmit sem akartak egymás nélkül csinálni. És valahányszor az egyik fél meghalt, s a másik életben

maradt, az élő másikat keresett magának s azzal ölekezett össze, akár egy teljes asszony fele volt, az, akire rátalált – ezt nevezzük most asszonynak -, akár egy férfié; s így pusztultak el.

Végül is Zeusz megkönyörült rajtuk és újabb módot eszelt ki: áthelyezte nemi szervüket előre; eddig ugyanis a külső részükön volt, és nem egymással egyesültek, hanem mindezt a földre csinálták, akárcsak a tücskök. Áthelyezte tehát előre, s ezzel lehetővé tette, hogy egymással egyesüljenek: a férfi a nőben hajtsa végre ugyanazt, és pedig azért, hogy ha az ölelésben férfi találkozik nővel, megtermékenyítse s utódot hozzon létre, ha pedig férfi férfival, legalábbis kielégülés származzék együttlétükből, s miután abbahagyták, munkájuk felé forduljanak és az élet egyéb dolgaival törődjenek. Ebben az időben vert gyökeret az emberekben az egymás iránti szerelmi vágy, mely ősi természetüket ismét összehozza, igyekszik egyesíteni kettejüket s meggyógyítani az emberi természetet...

Azok a nők..., akik az egykori nő kettévágásából erednek, nem nagyon gondolnak a férfiakkal, hanem inkább a nők felé fordulnak, s ezekből lesznek a leszbikus szeretők. Akik pedig az egykori férfi kettévágásából erednek, azok a férfinemet keresik...mert ahhoz vonzódnak, ami hozzájuk hasonló...természetű fogva nem gondolnak házasságra és gyermeknemzésre, csak a törvényes szokás kényszeríti őket erre, nekik elég volna, ha nőtlenül élhetnének egymás mellett.

Mikor pedig rátalál valaki a maga másik felére...csodálatos mámorba ragadja őket a barátság, az összetartozás érzése és a szerelem, s nem akarnak elválni egymástól egy pillanatra sem...Az oka pedig ennek az, hogy eredeti természetünk szerint teljes egészek voltunk; s a teljesség vágyát és keresését hívjuk Erósznak."

Ha hihetünk Platónnak, akkor természetüknél fogva az embereknek csupán egyharmada heteroszexuális, egyharmada pedig homoszexuális, illetve ugyanennyi lesbikus. A "queer"-hez tartozók valószínűleg kevesebben vannak, mint a természetüknél fogva homoszexuális és lesbikus emberek.

A "queer" szó magyarul többféleképpen szerepel. Lehet főnév, lehet melléknév, de igeként is megjelenhet. Meghatározásakor "furcsá"-ra, "kétes jellemű"-re gondolunk. A leggyakrabban viszont "többszörös nemi identitás"-t jelent. Általában a homoszexuálisokra és a lesbikusokra alkalmazzák, de tágabb értelemben felöleli a transzvesztitákat, valamint a transzszexuálisokat.

A "queer" és a homoszexuális kifejezések közötti lényeges különbség, hogy az előbbi szó negatív címke jellege megszűnt, mivel a szót az érintettek önmagukra alkalmazzák.

Platón Lakomáját tanulmányozva úgy tűnik, az ókor egyik legnagyobb filozófusa a titkok ismerőjeként, ősidők óta velünk születettnek tartja a szexuális irányultságot. Származásunk - férfi, nő, androgün - eleve eldönti, milyen nemű ember után vágyakozunk. S amikor a szerelem kertjébe lépve megpillantjuk önünk másik felét, mint szikrázó angyal az ég ívén, ártatlanság s szent öröm idején szárnyal a vágy, és Erósz segítségével létrejön a teljesség. Ha párunk beszél, az égiek hangját halljuk. Ha vele sétálunk, tisztátalanság hozzánk nem ér, és éden minden rét, minden békés menedék. Úgy érezzük, szent lábak hajléka a vidék. Halálosnál égőbb tüzek lobognak szívünkben.

Platón szerint az azonos neműek iránt szerelmet érzők nem tehetnek ez ellen semmit. Hiába jogszabály, benne "belépni tilos!" felirat, ha a vágy bennük feléled, a "romlás virága" gyönyörre válik. S a "bűn", ami ősidőktől fogva rájuk szakadt, örökül kapták. Ha elfojtják vágyukat, lelküket felörlik a szív titkos férgel, s a bánat mérgei boldogtalanságot hoznak.

Foucault ezt másképp gondolja. Szerinte a homoszexualitás nem öröktől fogva létezik. Ugyanúgy, mint a nemiség, nem az emberi élet természetes velejárója, hanem kulturális termék.

Ki volt Foucault? Michel Foucault a francia posztstrukturalista elmélet fenegyereke. Filozófus, történész és politikai aktivista volt. 1926-ban született, s 1984-ben, AIDS-ben halt meg.

Egyik legprovokatívabb műve: A szexualitás története. Akkor írta, amikor Európában a szexuális forradalom a végéhez közeledett. Foucault másokkal ellentétben elutasította azt a hipotézist, amely szerint a korábbi, főleg a viktoriánus kori szexuális elnyomatás a huszadik században az egyre inkább kibontakozó felszabadulásnak és felvilágosodásnak adta volna át a helyét. Tagadja, hogy az emberi lehetőségek korlátozásának bús meséje a huszadik század utolsó harmadában örömteli véget ért.

Foucault szerint „a nemiség ...a tapasztalat...konstruált kategóriája, amely történelmi, társadalmi és kulturális, nem pedig biológiai gyökerekből fakad. A nemiség e felfogását nem könnyű megragadni – intuícóellenesnek látszik. A szexualitás a nemi hovatartozáshoz hasonlóan olybá tűnik, mintha egyszerűen csak ott lenne, de egyszersmind valami sajátos, személyes, legbensőbb vágyainkhoz tartozó – az, hogy kit kívánunk, mit kívánunk, és miképpen kívánjuk. Olyasvalami, ami bennünk rejtezik, egyfajta tulajdonság, s a mi tulajdonságunk. Ha azonban ily sokat tipródtunk, hogy a nemiséget természetesnek véljük, ez még nem jelenti azt, hogy csakugyan természetes."

Foucault –t egyébként nem érdekelte, mire vezethető vissza a másság, sokkal inkább annak társadalmi következményeit kutatta.

Foucault egyik leglényegesebb megállapítása, hogy a homoszexualitás mint fogalom viszonylag új keletű fejlemény. Véleménye szerint a szexualitáshoz kapcsolódó minden kategória konstruált és nem felfedezett identitás. Spargo szerint Foucault „nem azt állítja, hogy azonos neműek közötti nemi kapcsolatok a tizenkilencedik századot megelőzően nem léteztek volna. A reneszánsz korban például megbélyegezte az egyház és büntette a törvény az olyan szexuális praktikákat, mint a szódómia, lettek legyen akár férfi és férfi, akár férfi és nő között. A sarkalatos különbség azonban a szexuális gyakorlat szabályozásának e korai formája és a tizenkilencedik századi változat között abban áll, hogy az utóbbi olyasmit vél azonosítani, amit Foucault „faj"-nak nevez – emberi lényeknek egy, a szexuális perverzió által meghatározott típusát. Tehát, míg a tizenhatodik századi férfiakat és nőket arra unszolták, hogy vallják meg, milyen szégyenteljes szexuális ténykedésekbe bocsátkoztak, háborítván a törvényt, az Urat és az országot, addig a kései tizenkilencedik századi férfit, aki egy másik férfival nemi viszonyba került, 'homoszexuálisnak' tekintették, s arra buzdították, hogy önmagát is így tekintse."

Foucault ezt a következő szerint fejezi ki: „A homoszexuali-

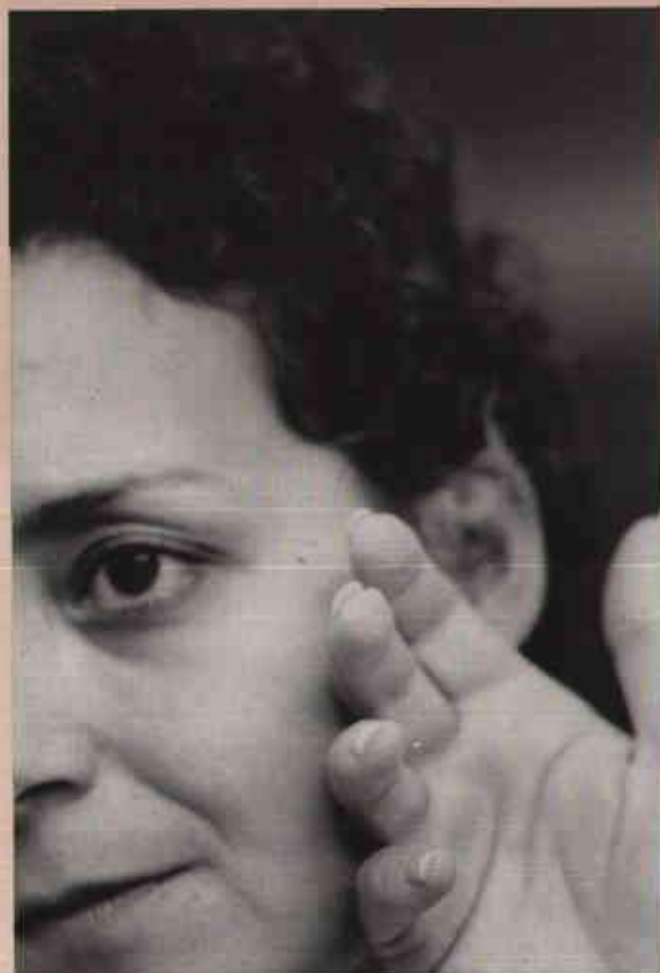
tást attól kezdve tekintik a szexualitás egy lehetséges formájának, hogy leválasztották a szodomiáról és valamiféle belső két-neműséget, lelki hermafroditizmust csináltak belőle. A szodomitá visszaeső eretneknek számított, a homoszexuális viszont emberlípus."

Foucault tehát nem ad választ arra, honnan ered a másság. Platón magyarázatát pedig az elmúlt évtizedek - materializmuson nevelkedett - nemzedéke legfeljebb érdekesnek tartja, pedig a középiskolákban is tanult és már klasszikusnak számító európai irodalomban is lépten-nyomon megjelenik a homoszexualitás.

Ahol Erósz megjelenik, ott a végzet beteljesedik. Lehet valaki köztisztviselőben álló személy, élhet úgy, ahogy ezt környezete elvárja tőle. Elérhet mindent, amire úgy érzi, szüksége van. De amire valójában vágyik, azt semmi más nem tudja elhozni számára Platón szerint, csak Erósz. Mert az ősi vágy felszínre törve, mindig megtalálja azt, kit ezredéve keres.

Ki ne ismerné Szapphó, Verlaine és Rimbaud vagy Wilde életét? Nizsinszkij, Dzagilev és Pulszky Romola tragikus hármását? Ki ne tudna a - közelmúltban a könyvesboltokba került és mély megdöbbenést kiváltott - Thomas Mann Naplójáról? Pedig csak ismerni kell a jeleket, amelyek máglya fényeként eligazítást nyújtanak, és ismerni kell az emberek ősi természetét. Thomas Mann művei pl. az író érzéseinek megnyilvánulásai. Amit érzett és gondolt, bennük megtalálható. Ahogy Gustav Aschenbach lángra lobbant a 14 éves fiú iránt, úgy esett szerelembe Thomas Mann is a pincérfiúval.

Egy "szép fiú haladt el előtte bal felől a homokon. Meztláb volt, hogy kedvére gázolhasson, karcsú lába térdig fedetlen; lassan járt, de oly könnyedén és büszkén, mint aki a cipő nélküli járást egészen megszokta, és a szemközti bódék irányába nézett. De alighogy meglátta az orosz famíliát, mely oly meghitt egyetértésben tanyázott, dühös megvetés viharzott végig az arcán. Homloka elborult, szája megrándult, az ajaktól kezdve egyik oldalon elkeseredett rángás tépte föl arcát, és szemöldökét oly erősen összeráncolta, hogy nyomása alatt szinte besüppedtek a szemei, és sötétlen hirdették alóla a gyűlölséget. A földre nézett, majd még egyszer fenyegetően vissza, aztán hevesen eltaszító, irtózó vállmozdulattal hátat fordított az ellenségnek. Tapintat vagy megrendülés, valami tisztelet és szégyenféle érzés kényszere alatt Aschenbach elfordult, mintha semmit sem látott volna; mert komoly ember, ha véletlenül tanúja a szenvedély kitörésének, elriad attól, hogy akárcsak önmaga előtt is, visszaéljen a megfigyeléseivel. De lelke földerült és megrendült egyben, más szóval: boldog volt. Ez a gyerekes fanatizmus ily ártalmatlan életmegnyilvánulással szemben - ez: a semmitmondóan istenit egyszerre közelségbe hozta, a természet drága, pusztán a szem gyönyörűségére alkotott remekét mélyebb érdeklődésre méltónak ítélte, és a serdülő fiú - szépsége révén amúgy is jelentékeny - alakjának oly háttérrel adott, amely lehetővé tette, hogy koránál jóval komolyabban vegyék... Aschenbach sokszor látta a gyermek Tadziót, majdnem állandóan őt nézte;...Látta, rábukant mindenütt: a hotel alsó helyiségeiben, ha a városba vagy visszamenet hűsölt a hajón, még a nagy tér pompázatában is, és gyakran, ahogy a véletlen hozta, itt-ott, úton-útfélen. De főképpen a legkedvezőbb szabályossággal délelőtt a parton nyílt

bőséges alkalmá, hogy áhitattal merüljön el a bájos jelenség tanulmányozásában. Sőt igazában épp ez a szabályozott üdvösség, a körülményeknek ez a napjában egyenletesen visszatérő kedvezése töltötte el elégedettséggel és életörömmel, ezért volt neki drága az ittlét, oly csábító gyönyörűséggel ezért olvadt egyik hétköznapja a másikba... Nemsokára vonalról vonalra, pózról pózra ismerte ezt a sudár, szabadon érvényesülő természetet, örömmel üdvözölte újra minden egyes jól ismert szépségét, és ki nem fogyott a csodálatból, a gyöngéd érzéki örömből. A fiút a sátorhoz hívták, hogy köszönjön egy vendégnek, aki ott a nőekkel foglalkozott; szaladt, azon nedvesen szökkent elő a vízből, furtjei röpködtek, és mikor fél lábára nehezdedve, másikon ujjhegyre támaszkodva kezét nyújtott, elragadóan fordította, hajlította testét, bájos izgalomban volt, elpirult csupa kedvességből, tetszeni akart csupa úri kötelességtudásból. Ott hevert elnyújtózva, fürdőleplet mellén összefogva, finoman csi-szolt karját a homokba, állát a tenyerébe támasztva; az a fiú, akit Jasunak hívtak, mellette guggolt, úgy tette neki a szépet, és semmi sem fogható ahhoz az elbűvölő mosolyhoz, amely a tündöklő gyermek ajkán, szemén játszadozott, mikor felnézett szolgálattelvéi alárendeltjére. Ott állt a tenger szélén, egyedül, távol övéitől, csaknem Aschenbach mellett - két kezét tarkójára kulcsolta, kiegyenesedve, lassan himbálódzott a bokáin, elmerengett a távolba, mialatt apró, nekiiramodó hullámok nyaldosták lábfejét. Mézszínű haja a halántéka és nyaka körül csigázott, a

nap fönt a hátgerincén megcsillogtatta a pihét, a bordák finom rajza, a mellkas szimmetriája átütött a törzsére feszülő burkon, hónalja még sima volt, mint a szobroké, térdhajlása ragyogott, és kékes ereze miatt úgy látszott, mintha valami átlátszó anyagból lenne a test. Mily szilárd, mily hajszálra pontos kifejezése volt az eszmének ez a nyúlánk és tökéletes ifjú termet!... Az álom kerülte, a csodás és egyforma nappalokat boldog izgalommal teljes, rövid éjszakák váltogatták. Pedig korán aludni tért, mert kilenc óra tájt, amikor Tadzio eltűnt a láthatárról, számára vége volt a napnak. De pitymallatkor enyhén végigborzongó ijedség rázta föl, szíve emlékezett kalandjára, nem volt tovább maradása a vankosok közt, fölkelt, és könnyen beburkolózva a hideglelős hajnal ellen, a nyitott ablakhoz ült, hogy bevarja a napkeltét. A csodálatos színjáték áhítattal töltötte el álomban megtisztult lelkét. A föld, az ég, a tenger még kísértetiesen sápadt üvegfényben derengett: az űrben még egy halódó csillag úszott. De jött egy lehelet, szárnyaló üzenet megközelíthetetlen hajlékokból, hol Éosz fölkelt férje mellől; és beállt az ég és a tenger legtávolibb síkjain az édes pirulat, első jele a teremtés fogantatásának. Jött az istennő, a legényszöktető, Kleitosz, Kephalosz elbrablója, aki dacolva az egész irigy Olümposszal, élvezte szép Órion szerelmét. Rózsaső eredt meg ott a világ peremén. Kimondhatatlanul bűbájos, tündöklő virágzapor; szolgálatkész amorettek: gyermeteg felhők libegtek rózsás, illatos kékségben, a fátyolos ég patyolatában, bíbor ömlött a tengerre, amely mintha rezgőn áramlott volna előre, aranydárdák lövelltek alulról föl az égi tetőre, a ragyogásból vészes lobogás lett, hangtalan, isteni, pusztító erővel hömpölygött föl a tűz, a csapkodó láng, és kapáló patákkal szöktek az égre a testvéristen szent paripái. Az isteni pompa körülragyogta a magános virrasztót; lehunyta a szemét, pilláit, és a dicsfény csókjában fűrésztötte. Hajdani érzések, szívének korai, drága gerjedelmei életének kemény robotjában holtra váltak, most visszatérve oly furcsán másfélék - zavart, elámult mosollyal ismert rájuk. Merengett, álmodott, ajkai lassan jártak egy névre, és egyre mosolygó, fölfelé fordított orcával, ölében összekulcsolt kézzel, még egyszer elszunnyadt a karosszékekben... amikor Velence mögött nyugovóra tért a nap, a park lócájára ült, hogy láthassa Tadziót, aki fehér ruhában, színes övvel a derekán, a hengerezett kavicsos téren labdázott, és úgy hitte, Hüakinthoszt látja; akinek hálnia kellett, mert két isten szeretett belé. Úgy van, érezte Zephürosz maró irigységét vetélytársára, aki elfelejtette a jósjelet, az íjat és a kitharát, hogy folyton a szép fiúval játszadozzék; látta a hajítókorongot, mellyel a kegyetlen féltés a kedves homlokot vette célba és találta el, maga belesápadt, amint fölfogta a megrogyó testet, és a drága vérből fakadó virágra írta vég nélküli panaszát. Nincs különösebb és kényesebb valami, mint emberek viszonya, akik csak látásból ismerik egymást - akik nap nap után, óráról órára találkoznak, és amellett az illendőség vagy a saját maguk szeszélye kényszeríti őket, hogy egy köszönés, egy szó nélkül fönnartsák a közömbös idegenség látszatát. Nyugtalanág és túlfeszített kíváncsiság lebeg közöttük, a megismerkedés, a közeledés kielégítetlen és természetellenesen elfojtott vágyának hisztériája és főként valami feszes tisztelet, mert addig szereti és becsüli az ember az embert, ameddig megítélni nem képes, és a vágy a hiányos meg-

ismerés szülötte. Valaminő vonatkozásnak és ismeretségnek szükségképpen ki kellett fejlődnie Aschenbach és az ifjú Tadzio közt, és az öregebbik fél mélységes örömmel állapíthatta meg, hogy érdeklődő figyelme nem maradt teljesen viszonzatlan. Mi készítette például a szép fiút arra, hogy ha reggelenként a strandon megjelent, most már egyszer se kerüljön a sátrak mögé a pallóra, hanem csakis az elülső úton, a homokon át ballagon a családi sátorhoz, Aschenbach hajléka előtt, néha szükségtelenül közel hozzá, úgyhogy asztalát, székét csaknem súrolta? Egy fölényes érzés hatott-e ily vonzóan, ily lenyűgözően zsenge és gyanútlan tárgyára? Aschenbach nap nap után várta Tadzio jöttét, és ha jött, olykor úgy tett, mintha mással foglalkozna, és színlelt figyelmetlenséggel engedte, hogy a szép fiú elhaladjon előtte. Néha azonban fölpillantott, és tekintetük találkozott. Mindketten komolyak voltak ilyenkor... (Máskor pedig) hátradőlve, lecsüngő karokkal elsusogta a vágy közkeletű formuláját - amely itt képtelen, abszurd, tilalmas, nevetséges és mégis szent, tiszteletre méltó még itt is: 'Szeretlek!...' Voltak azért pillanatai, amikor megtorpant, és félig-meddig magára eszmélt. Mire jutottam! - gondolta megütközve ilyenkor. - Mire jutottam! Mint minden férfi, akiben a természettől való kiválóság arisztokratikus érdeklődést ébreszt saját származása iránt, megszokta, hogy életének eredményeinél és sikereinél őseire gondoljon, lelkében megbizonyosodjék azoknak jóváhagyásáról, megelégedéséről, azoknak kikényszerített becsüléséről. Most, itt is, rájuk gondolt, ennek a tilalmas élménynek a hálójában, ily egzotikus érzelmi kicsapongások kábulatában, az ő rátarti önfegyelmükre, becsületes férfiaságukra gondolt, és búterhesen mosolygott: mit mondanának? De igaz, mit szoltak volna az ő egész életéhez, amely az övéktől az elfajultságig különbözött, a művészet igájába hajlott életéhez, amelyről régen, ifjú fővel, elődeinek polgári észjárásával, maga is oly csúfondáros vallomásokat hangoztatott; s amely alapjában véve annyira hasonlított az övékhez! Ő is szolgált, ő is katona volt és hadfi, mint anyyiuk - mert a művészet háború volt, órló harc, amit a mai ember nem bír soká. Ez az élet csupa önmegtágadás, 'csakazértis', kemény, állhatatos, önmegtartóztató élet, amelyből ő a kor szelid heroizmusának jelképét alakította ki - szerette férfiasnak, szerette bátornak mondani, s kezdte úgy látni, hogy Erész, ki őrajta uralkodik, az ilyen élethez valahogy különösképpen illik és vonzódik. Vagy nem a legvitézebb népeknél állott-e mindig a legnagyobb tekintélyben, sőt nincs-e írva, hogy városaikban a vitézség folyton virágzott? Az ősidők hány meg hány daliája hordta önként a jármát, mert semmit sem tekintettek lealázónak, ami az istentől jött, és mindaz, ami, ha más célzattal történik, gyávaság megvetett jelének számított volna: térdre omlás, esküdözés, kérlelés és rabszolgaalázat - szerelmesnek nemhogy szégyenére vált, hanem inkább dicsőségére. Így alakult ki az igézetben gondolkodása, így keresett támaszt méltósága megőrzésére."

Thomas Mann hőse viszont nem létesít szexuális kapcsolatot a serdülő fiúval. Érzései nem manifesztálódnak, tisztán lelki síkon mozognak. A mű olvasásakor mégis megborzongunk. Mi lenne, ha az én gyermekembe szeretne bele egy ötven éves férfi? Tudjuk, hogy a 14. életév betöltése után a büntetőjog ma eszköztelen a bejegyezésen alapuló szexualitásoknál.

Azt is tudjuk, hogy Aschenbach érzései valódi szerelemből fakadnak, és az igazi, nem a közönséges Erósz tüze hevíti. A közönséges Erósz ugyanis "azt csinálja, ami éppen adódik; ez az a szerelem, amellyel a silány emberek szeretnek. Az ilyenek először is egyformán szeretik a nőket és a fiúkat, azután meg akármelyiket szeretik is, a testüket jobban szeretik, mint a lelküket, és a legostobábbakat választják ki maguknak, mert csak azt nézik, hogy céljukat elérjék, s hogy szépen-e vagy sem, azzal nem törődnek. Éppen ezért azt teszik, amit éppen a véletlen hoz, akár jó az, akár az ellenkezője... A másik Erósz viszont az égi istennőnek a sarja...távol áll tőle a féktelenség."

Igazat kell adnunk Platónnak akkor, amikor arról ír, hogy "törvényben kellene eltiltani serdületlen gyermekek szerelmét." A kérdés már csak az, meddig serdületlen a gyermek: a hatályos hazai jog szerint 14 éves korától érett a szexuális kapcsolatokra. (Valóban így van-e, ez már egy másik tanulmány témája lehetne.) Hogyan vezetett ideig a jog rögös útja?

A történelem folyamán változott a másság megítélése. „A görög-római kultúrában a vágyakat és a nemi praktikákat az etika vagy a morál körébe tartozóknak tekintették, de még véletlenül sem az emberi élmények azon végső szégyenletes vagy elkedőzött igazságaként, amivé ezek utóbb lettek. S ami a lényeg: az etikát az egyén önmagához való viszonyaként fogták fel, nem pedig viselkedési szabályok és normák alapjaként; a fenytést pedig arra irányuló gyakorlatnak tekintették, hogy az egyes ember szabadságra és autonómiára tegyen szert, nem pedig hogy másokat maga alá gyűrjön. Míg a görög és római társadalmak némileg elütöttek egymástól, amennyiben az utóbbi a heteroszexualitásra és a házasságra nagyobb hangsúlyt fektetett, addig a keresztény kultúra drasztikusan szakított a klasszikus világ erkölcsiségének egész modelljével. A kereszténység – Foucault szerint – egyetemes erkölcsi kódexet alakított ki, s a diktátumok egyre inkább a nemiség igazságára össz-

pontosultak. Míg a rómaiak a vágyakozásban az ártalmak lehetőségét látták, a keresztények ugyanazt már lényege szerint bűnnek tekintették." A felvilágosodástól kezdve szemléletbeli változás történt. A szexualitást már nem szabályozni és igazgatni akarták, hanem megítélni, elkövetőit pedig elítélni.

A második világháború utáni Európa legtöbb demokráciájában megszüntették a homoszexuálisokra vonatkozó büntetőjogi rendelkezéseket. Sokáig betegségként kezelték. A homoszexuális embert deviánsként patalogizálták. Olyan személynek tartották, aki fejlődésében elferdült, aki kezelésre szorul. Csak a hetvenes évektől mondták ki, hogy a homoszexualitás nem betegség, ezért azt gyógyítani sem kell.

Magyarországon 1961-től az állam a büntetőjog eszközeivel nem avatkozik be a nagykorúak homoszexuális kapcsolataiba, amennyiben azok kölcsönösségen alapulnak. Természetesen az erőszakot ugyanúgy büntetik, mint a heteroszexuális kapcsolatok esetében. 2002-ig a büntetőjog diszkriminatív volt a fiatalok sértettek esetében, a felnőtt homoszexuális elkövetők hátrányára. A heteroszexuális fiataloknak ugyanis megengedte, hogy 14 éves koruktól kezdve nemi életet éljenek, az azonos neműek esetében viszont ez a 18. életév betöltése után volt lehetséges. Ezt a nyilvánvalóan hátrányos megkülönböztetést szüntette meg az Alkotmánybíróság, amikor a Btk. alkotmány-sértő rendelkezéseit megsemmisítette.

Egy valós és az abúzus körébe tartozó probléma viszont továbbra is megmarad, függetlenül a "felek" szexuális irányultságától. Ez a gond mind a hetero-, mind a homoszexuális kapcsolatoknál jelentkezik. Úgy tűnik, az ókorban Plátón tudta a megoldást. Írásomat ezért ugyanazzal az idézettel zárnám, amely egyben a tanulmány mottója is: "törvényben kellene eltiltani serdületlen gyermekek szerelmét, ...mert a gyermekek fejlődése bizonytalan, nem tudni, a bűnhöz vagy az erényhez jut-e el testük és lelkük. A derék emberek önként szabják maguknak ezt a törvényt, a közönséges szeretőket pedig kényszeríteni kellene rá..."

Kiss Anna

